

dosti. Akcije je bore malo, dolgovезne dialoge pa zaključuje koncem vsakega akta teatralen efekt. Koncem I. akta nosi morilec Mile truplo svoje žrtve z voza v hišo ter govori pri tem z gnusom: „Fej! Kako se je nažrl, kakor prasè!“ — hkratu pa vodi starka za mrtvecem njegovi sirotki in vzdihuje: „Ubožčka, glejta vajin ata!“... Vse objemanje prešestnikov in vsa borba vlačugarskih tekmic se vrši in zaključí v II. aktu poleg mrtvaškega odra in goreče sveče. Mile se iztrga iz objetja vdovice, zbeži za ljubico in jo obenem zmerja, vdovica pa klone in zajeca... Neskončno banalni Knallefekt“ III. akta sem že omenil. Za vse to dejanje je potrebovala avtorica celih 23 oseb. Ekonomična torej ni. Da pa zna pisati realističen jezik, živahen slog in plastično risati značaje in milje, je gotovo. Škoda le, da ne posije v vso to črno noč niti en žarek in da ni v vsem tem blatu niti enega čednega prostorčka. Celó v Zolovi „Materi zemlji“ in Tolstega „Moči teme“ nahajamo več pravične razdelitve med senco in lučjo. Ne da bi hotel zmanjševati literarni ugled nadarjene pisateljice, drznem se izreči uverjenje, da bi znala poleg tukaj dramatiziranih lastnosti in dejanj najti v hrvatski Slavoniji tudi dokaj drugih simpatičnih karakteristik. Potem bodo njene drame simpatičnejše in na odrih ne — brez sreče.

Fr. Govékar.

Branislav Nušić, Priče. U Zagrebu 1912. Izdala Matica Hrvatska. 8°. 120 str.

„Branislav Gj. Nušić je najplodniji i najpopularniji savremeni srpski književnik... Toj lakoći, toj plodnosti nema dosele para u zajedničkoj našoj književnosti, pa kada se zna, da je taj blagoslovljeni radnik čovjek kafanski i društveni, da voli vino kao Katon Stariji, časkanje kao Sokrat, da se kao rodjeni epikurejac ne odriče ničega, dolazi se do zaključka, da odista ima ljudi, što stvaraju bujnom lakoćom prirode, radeći i koristeći već samim tim, što živu, pa rade najviše onda, kada ne rade“... S temi paradoksnimi besedami nam je predstavil A. G. Matoš, znameniti hrvatski kritik in esejist, v svojem aforistično pisanem in z iskrenim, prijateljskim čutom prožetem „Listiću o feljtonu“, ki stoji na čelu imenovane zbirke, pisatelja in človeka Nušića. — Nušić je v prvi vrsti komediograf, Matica Hrvatska pa ga nam prikazuje kot feljtonista-improvizatorja in ne nudi s tem „samo sliku literarnog srpskog novinarstva, ne daje samo feljtona kao sasvim novu literarnu vrstu u našoj književnosti, ... već nudja sliku savremenog društva, savremenih prilika i savremenog prosječnog duha u bratskoj Srbiji, i to ne u Srbiji namještenoj, već u Srbiji intimnoj, domaćoj, u gaćama i košulji, u Beogradu u negližeju“... V resnici krije ta drobní zbornik v sebi več, mnogo več, nego samo zbirko neznatnih, plitvih feljtonov, nerodnih zmašil in banalnih neokusnosti, ki se zlasti tako bujno razcvetajo v podlistkih našega časopisja. Te „Priče“ se umetniški plod hipne improvizacije, vedri utrinki, lahkotne, duhovite kokerije. Skeptična vedrost in komičnost je njih osnovna črta, dasi je tudi jim forma tupaťam resna. Ne stavijo na čitatelja nikakih težkih zahtev, ne utrujajo s tendencijoznostjo ali širokopoteznim siikanjem duševnih razpoloženj, marveč edinole zabavajo s svojim prijetnim, naglim pripovedovanjem. In vzlic vsemu nosijo na sebi eminentno literarno potezo. Opozarjam izrecno na črtici „Nezvani tutor“ in „Pokojni Serafim Popović“ — črtici, komponirani v žanru kakega M. Twaina in obdelani z vso umetniško silo kakega Čehova. Tudi originalna sličica „Dve koncertne tačke“, ki se odlikuje po izbornó pogojeni situačni komiki, prav nič ne zaostaja za sličnimi stvarmi Marka Twaina. Pristni francoski esprit diha iz kokerije „Avtobiografija“. Lahkokrvne satirice so „Moje bistro dete“, zafrkacija pedagoga-teoretika, „Palilulski Miloš Veliki“ in „Dramski pisac“, komične brez tragično-

pesimistične primesi. Evo, kako vam Nušić opiše „Dramskega pisca“: „Suh i dugačak kao monolog; mršav kao fabula; pogleda neodredjena kao ekspozicija, a zagonetan kao peripetija“ (str. 99). Najboljše literarno, vrlo pogojeno delo pa se mi vidi „Tragedija mladosti“. Tip gospoda Stojanovića, tip večno mladega lahkoživca — skoro bi se zmotil in dejal: nekakšen tip belgrajskega Doriana Graya — je očrtan in osvetljen na kratkih šestih lističih, na katerih se odigrava vsa ta historija spoznanja, z nedosežno virtuoznostjo. In vrhu vsega je ta tragedija jako komična, to spoznanje starosti sila vsakdanje . . . Brez vzvišenega patosa se tu razgali pristno, nepotvorjeno življenje. In tako vam Nušić, inspiriran od vsakdanjosti, ki tlači in ubija našega duha s svojo malenkostnostjo in neizbežno sivo monotonijo, improvizira sliko za sliko, in vam v jeziku, ki ni olepotičen in stilizirano izumetničen — njegova specialiteta so celo neredki germanizmi — marveč resničen odjek žive, konverzacijske govornice, pričara vso to tako osovraženo vsakdanjost, da se, kakor v rokah žonglerja, vsa raziskri pred vašimi očmi in da nenadoma začutite, kako je vse to življenje pravzaprav tako neskončno bedno in tako neskončno — komično . . . In kar je glavno: kljub temu, da pisatelj ni preveč izbirčen, kar se tiče jezika in da tudi v obliki, ki je le prečesto vsa ohlapna in prozorna ter se ji poznajo sledovi naglega dela, ne posveča bogzna kake pažnje, ima vendarle dovolj umetniškega instinkta, ki ga ščiti pred neslano banalnostjo. Branislav Nušić ima okus.

Fran Albrecht.

D. Merežkovskij, Petar Veliki i Aleksej. Roman iz ruske povijesti. Preveo Josip Pasarić. Izdala Matica Hrvatska. U Zagrebu, 1912. 8°. 563 str.

Osnovni ton romana tvori spopad med zapadno in rusko prosveto, ki ga je zanetil car Peter, hoteč ustvariti nov rod ljudski. Preobrazil je vojaštvo — zmage nad Švedi so mu bile vzpodbuda in nagrada — zgradil ponosno bojno brodovje, preosnoval upravo z uvedbo novotarij po vzgledu prosvitljenih držav, začel seznanjati domovino s tiskom, s plodovi romanskih in germanskih kulturnih pridobitev. Odkritje „Venere Penorojene“ v mladi prestolnici ob Nevi simbolizira krogotok vede in umetnosti: Iztok-Grško-Italija-Francija-Nemško-Rusija, ki naj bi po besedi napol-Slovana Leibniza prekvasila, ker je še nedotaknjena od nekaterih modernih zablod, vso novo omiko s čilo svežostjo. Peter je deloval proti vražam in praznoverju, s kakršnim so popi dolgobradci napajali pravoslavno ljudstvo. Nekje je zasledil čudežno solzečo se ikono, ki je bila umeten mehanizem, delo prevejanih meniških varalic; drugje se je izkazala čudoviščna neizgorljiva srajčica Bogorodice za tkanino iz asbestovih vlakenc itd. Silni samodržec skoro ni imel živega krsta, da bi mu bil zanesljivo vdan, a je vendar s pomočjo rablja in lastne pesti uvedel točo in temo sprememb. Zatrši duhovniško samostojnost, je ustanovil sv. Sinodo in postavil — Peter, Skala — sebe za cerkvenega poglavarja, pri čemer mu je sekundiral s citati iz sv. Pavla in Petra nov arhijerej, „unijatski begun, bivši učenec Jezusov, protestantov, ateistov“, mož, ki se je ravnal po gestu: Čiji krušac jedeš, onomu slavu predeš. Strah pred oblastnim carjem je bil v vseh slojih mrzliččen, varna niso bila pred batino niti ledja sivih senatorjev; javni prevajalec si je prerezal žile, ker ni mogel prevesti nekega mesta v francoski vrtnarski knjigi. Med protivniki in odporniki sodobne politike je bila pravzaprav vsa Rusija. Sam batjuška carjevič Aleksej, ki je l. 1715. štel 25 pomladi, je bil očetovim nasprotnikom somišljenik in dobrodošel voditelj, imenovan še po smrti „nada Rusije“. Smatral je za bistven pregrešek, da se car preveč žuri z reformami. Tudi mrzkost napram nekaterim ateističnim vplivnikom na dvoru in bojazen za pravoslavje ga je gonila bradatim redovnikom v